Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kümnes koda)

9. november 2023 *

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Riigis ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmine – Direktiiv 2008/115/EÜ – Artikli 3 punkt 2 – Mõiste „ebaseaduslik riigisviibimine“ – Direktiiv 2013/32/EL – Rahvusvahelise kaitse taotleja – Artikkel 9 lõige 1 – Õigus jääda liikmesriiki kuni taotluse läbivaatamiseni – Tagasisaatmisotsus, mis on tehtud enne esimese astme menetluses vastu võetud otsust rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmise kohta

Kohtuasjas C-257/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Krajský soud v Brně (maakonnakohus Brnos, Tšehhi Vabariik) 28. veebruari 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 14. aprillil 2022, menetluses

CD

versus

Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky,

EUROOPA KOHUS (kümnes koda),

koosseisus: koja president Z. Csehi, viienda koja president E. Regan (ettekandja) ja kohtunik D. Gratsias,

kohtujurist: J. Richard de la Tour,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Tšehhi valitsus, esindajad: A. Edelmannová, M. Smolek ja J. Vláčil,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Azéma, A. Katsimerou ja M. Salyková,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

* Kohtumenetluse keel: tšehhi.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT 2008, L 348, lk 98) artikli 4 lõikeid 2 ja 3 ning artiklit 5 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklitega 2 ja 4 ning artikli 19 lõikega 2.

2 Taotlus on esitatud Alžeeria kodaniku CD ja Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky (Tšehhi Vabariigi siseministeerium, varjupaiga- ja rändepoliitika osakond; edaspidi „siseministeerium“) vahelises kohtuvaidluses tagasisaatmisotsuse üle (edaspidi „vaidlusalune tagasisaatmisotsus“), mille on selle kodaniku suhtes teinud Ředitelství služby cizinecké policie (välismaalaste ja piiripolitsei direktoraat, Tšehhi Vabariik; edaspidi „välismaalaste politsei direktoraat“).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2008/115

3 Direktiivi 2008/115 põhjendustes 9 ja 12 on märgitud:

„(9) Kooskõlas [nõukogu 1. detsembri 2005. aasta direktiiviga 2005/85/EÜ (liikmesriikides pagulasseisundi omistamise ja äravõtmise menetluse miinimumnõuete kohta) (ELT 2005, L 326, lk 13)] ei tohiks kolmanda riigi kodanikku, kes on liikmesriigis varjupaika taotlenud, käsitleda liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult viibiva isikuna seni, kuni on jõustunud taotluse kohta tehtud eitav otsus või otsus, millega lõpetatakse tema õigus viibida riigis varjupaigataotlejana.

[…]

(12) Tuleks lahendada selliste kolmandate riikide kodanike olukord, kes viibivad riigis ebaseaduslikult, kuid keda ei saa veel välja saata. Siseriikliku õiguse kohaselt tuleks määratleda nende toimetulekut tagavad tingimused. Sellistele isikutele tuleks anda kirjalikud kinnitused, et neil oleks halduskontrolli puhul võimalik tõestada oma eriolukorda. Liikmesriikidele peaks jääma valikuvabadus seoses kirjaliku kinnituse vormi ja formaadiga ning neil peaks olema lubatud lisada see käesoleva direktiivi kohaselt vastu võetud tagasisaatmisega seotud otsustele.“

4 Direktiivi 2008/115 artikli 2 „Reguleerimisala“ lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike suhtes.“

5 Direktiivi artikli 3 „Mõisted“ punktides 2 ja 4 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

2) „ebaseaduslik riigisviibimine“ – kolmanda riigi kodaniku viibimine liikmesriigi territooriumil, kui ta ei vasta või enam ei vasta [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2006. aasta määruse (EÜ) nr 562/2006, millega kehtestatakse isikute üle piiri liikumist reguleerivad ühenduse eeskirjad (Schengeni piirieeskirjad) (ELT 2006, L 105, lk 1)] artiklis 5 sätestatud sisenemise tingimustele või muudele asjaomasesse liikmesriiki sisenemise, selles viibimise või elamise tingimustele;

[…]

4) „tagasisaatmisotsus“ – haldus- või kohtuotsus või -akt, millega sätestatakse, et kolmanda riigi kodaniku riigisviibimine on ebaseaduslik ja kehtestatakse või sätestatakse tagasipöördumiskohustus;

[…]“.

6 Nimetatud direktiivi artiklis 5 „Mittetagasisaatmine, lapse parimad huvid, perekonnaelu ja tervislik seisund“ on muu hulgas sätestatud, et liikmesriigid järgivad sama direktiivi rakendamisel mittetagasisaatmise põhimõtet.

7 Direktiivi 2008/115 artikli 6 „Tagasisaatmisotsus“ lõikes 1 on sätestatud:

„Ilma et see piiraks lõigetes 2 kuni 5 sätestatud erandite kohaldamist, väljastavad liikmesriigid tagasisaatmisotsuse iga kolmanda riigi kodaniku kohta, kes viibib nende territooriumil ebaseaduslikult.“

Direktiiv 2013/32/EL

8 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiivi 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (ELT 2013, L 180, lk 60) artikli 9 „Õigus jääda liikmesriiki kuni taotluse läbivaatamiseni“ lõikes 1 on sätestatud:

„Taotlejal lubatakse jääda liikmesriiki üksnes menetluse eesmärgil seni, kuni menetlev ametiasutus on vastu võtnud otsuse vastavalt III peatükis sätestatud esimese astme menetlusele. Kõnealune õigus riiki jääda ei anna õigust saada elamisluba.“

9 Direktiivi 2013/32 artiklis 36 „Turvalise päritoluriigi mõiste“ on sätestatud:

„1. Vastavalt käesolevale direktiivile turvaliseks päritoluriigiks tunnistatud kolmandat riiki võib pidada pärast taotluse individuaalset läbivaatamist konkreetse taotleja seisukohalt turvaliseks päritoluriigiks ainult juhul, kui:

a) taotlejal on selle riigi kodakondsus või

b) ta on kodakondsuseta isik ning tema varasem alaline elukoht oli selles riigis

ning ta ei ole esitanud mõjuvaid põhjusi selle kohta, miks ei saa seda riiki tema konkreetse olukorra ja [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (ELT 2011, L 337, lk 9)] kohaselt rahvusvahelise kaitse saamise kriteeriumidele vastavaks isikuks tunnistamise seisukohalt pidada turvaliseks päritoluriigiks.

2. Liikmesriigid sätestavad siseriiklikes õigusaktides täiendavad eeskirjad ja üksikasjad turvalise päritoluriigi mõiste kohaldamiseks.“

10 Direktiivi artiklis 37 „Kolmanda riigi tunnistamine turvaliseks päritoluriigiks siseriiklikul tasandil“ on ette nähtud:

„1. „Liikmesriigid võivad säilitada või kehtestada õigusaktid, mis võimaldavad siseriiklikul tasandil vastavalt I lisale määrata rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise eesmärgil kindlaks riigid, mida tunnustatakse turvaliste päritoluriikidena.

2. Liikmesriigid vaatavad korrapäraselt läbi käesoleva artikli kohaselt turvaliseks päritoluriigiks tunnistatud kolmandate riikide olukorra.

[…]“.

Tšehhi õigus

11 Seaduse nr 326/1999 välismaalaste viibimise kohta Tšehhi Vabariigis ja teatavate seaduste muutmise kohta (zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů) põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „välismaalaste seadus“) on §120a lõike 1 punktis b sätestatud:

„Politsei on §119 ja §120 kohaselt väljasaatmise kohta otsust tehes kohustatud küsima ministeeriumilt siduvat arvamust selle kohta, kas välismaalase väljasaatmine on võimalik (§179); väljasaatmist ei kohaldata […] kui välismaalane on pärit turvalisest päritoluriigist mõne muu õigusnormi tähenduses ja ta ei ole nimetanud asjaolusid, mis tõendaksid, et ta võib sattuda reaalsesse ohtu §179 tähenduses.“

12 Välismaalaste seaduse §179 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„(1) „Välismaalase väljasaatmine ei ole võimalik, kui esineb põhjendatud kartus, et välismaalast ähvardab reaalne oht, kui ta saadetakse tagasi kodakondsusriiki või kui ta on kodakondsuseta isik, siis viimase alalise elukoha riiki.

(2) Reaalne oht käesoleva seaduse tähenduses on tagasisaatmine, millega rikutakse [Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“)] artiklit 3.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

13 Põhikohtuasja kaebaja, kes on Alžeeria kodanik, pöördus 30. septembril 2021 kolmandate riikide kodanike kinnipidamiskeskusesse, kus ta esitas rahvusvahelise kaitse taotluse. Kuna ta viibis Tšehhi territooriumil ilma elamisloa või kehtiva reisidokumendita, algatas politsei 8. oktoobril 2021 tema suhtes väljasaatmismenetluse.

14 Ärakuulamisel kinnitas põhikohtuasja kaebaja, et Alžeeria ei ole turvaline riik ning eelkõige ei ole riigiasutused võimelised Alžeeria kodanikke kaitsma. Ta märkis, et on saanud tapmisähvardusi ühe sellise kakluse ohvri perekonnalt, mille käigus oli ta olnud mõrva tunnistajaks. Ta väitis, et vaatamata sellele, et Alžeeria kohus mõistis ta õigeks, ei saanud ta selle ähvarduse tõttu naasta koju päevasel ajal, vaid pidi ootama öö saabumist.

15 Vaidlusaluse tagasisaatmisotsusega, mis võeti vastu 12. oktoobril 2021, andis välismaalaste politsei direktoraat korralduse põhikohtuasja kaebaja halduskorras väljasaatmiseks ning määras talle üheaastase tähtaja, mille jooksul oli tal keelatud liikmesriikide territooriumile siseneda.

16 Välismaalaste politsei direktoraat leidis, et välismaalaste seaduse §179 lõigete 1 ja 2 tähenduses ei esine põhjusi, mis takistaksid põhikohtuasja kaebaja väljasaatmist Tšehhi territooriumilt, sest puudus õiguspärane kartus reaalse ohu ees päritoluriigis.

17 Välismaalaste politsei direktoraat tuvastas, et Alžeeria on turvaliste päritoluriikide nimekirjas, mis on avaldatud määruses nr 328/2015, millega rakendatakse varjupaigaseadust ja seadust nr 221/2003 välismaalaste ajutise kaitse kohta (vyhláška č. 328/2015 Sb., kterou se provádí zákon o azylu a zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců), põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „määrus nr 328/2015“).

18 Kuna siseministeerium jättis 6. detsembri 2021. aasta otsusega rahuldamata vaide, mille põhikohtuasja kaebaja vaidlusaluse tagasisaatmisotsuse peale esitas, pöördus kaebaja Krajský soud v Brně (maakonnakohus Brnos, Tšehhi Vabariik) poole, kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus. Selles kohtus väitis kaebaja eelkõige, et vaidlusalune otsus põhineb üldistel kaalutlustel selle kohta, et Alžeeria on määruse nr 328/2015 kohaselt turvaline päritoluriik, samas kui tema olukorda oleks tulnud individuaalselt hinnata.

19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole kindel, kas liidu õigusega on vastuolus, kui hinnangu andmisel sellele, kas kolmanda riigi kodaniku suhtes tehtud tagasisaatmisotsus rikub mittetagasisaatmise põhimõtet, kohaldab liikmesriik ühelt poolt direktiivis 2008/115 ette nähtud ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmise korra raames mõistet „turvaline päritoluriik“, mis on ette nähtud direktiivi 2013/32 artiklis 36, ning teiselt poolt tõlgendab mittetagasisaatmise põhimõtet nii, et see viitab üksnes väärkohtlemise keelule.

20 Mõiste „turvaline päritoluriik“ kohta märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kuigi seda mõistet direktiivis 2008/115 ei esine, võimaldab selle kasutamine tagasisaatmismenetluses politseil rakendada lihtsustatud menetlust, kuna viimasel ei ole kohustust konkreetselt hinnata, kas tagasisaadetava kolmanda riigi kodaniku puhul esineb sihtriigis mittetagasisaatmise põhimõtte rikkumise oht. Siiski asetaks selle mõiste kasutamine asjaomase kolmanda riigi kodaniku raskemasse olukorda, kuna ta peaks ümber lükkama eelduse oma päritoluriigi turvalisusest.

21 Mittetagasisaatmise põhimõtte puhul rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et harta artikli 19 lõige 2 ja EIÕK artikkel 3, nagu neid on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas, annavad sellele põhimõttele laiema ulatuse kui see, mis tuleneb välismaalaste seaduse §179 lõikest 2, mis piirab selle ulatuse väärkohtlemise keeluga.

22 Lisaks leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Tšehhi Vabariik on rikkunud direktiivi 2013/32 artikli 37 lõikest 2 tulenevat kohustust vaadata korrapäraselt läbi selle artikli kohaselt turvaliseks päritoluriigiks tunnistatud kolmandate riikide olukord. Seega tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul nimelt küsimus, kas neli aastat pärast Alžeeria turvalise päritoluriigina määratlemise aluseks olnud allikate avaldamist ja kolm aastat pärast sama riigi mainimist määruses nr 328/2015, on järeldus Alžeeria turvalisuse kohta endiselt põhjendatud.

23 Neil asjaoludel otsustas Krajský soud v Brně (maakonnakohus Brnos) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [direktiivi 2008/115] artikli 4 lõikeid 2 ja 3 ning artiklit 5 *in fine* tuleb lähtuvalt [harta] artiklitest 2 ja 4 ning artikli 19 lõikest 2 tõlgendada nii, et nendega on vastuolus olukord, kus hinnangu andmisel sellele, kas tagasisaatmisotsus [direktiivi 2008/115] artikli 6 tähenduses toob kaasa mittetagasisaatmise põhimõtte rikkumise, kasutatakse mõistet „turvaline päritoluriik“ [direktiivi 2013/32] artiklite 36 ja 37 tähenduses, kohaldades seda koos mittetagasisaatmise põhimõtte kitsa määratlusega, mis viitab ainult väärkohtlemise keelule [harta] artikli 4 ning [EIÕK] artikli 3 tähenduses?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

24 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2008/115 artikli 4 lõikeid 2 ja 3 ning artiklit 5 tuleb koostoimes harta artiklitega 2, 4 ja artikli 19 lõikega 2 tõlgendada nii, et mittetagasisaatmise põhimõttega on vastuolus see, kui liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult viibiva kolmanda riigi kodaniku suhtes tehakse tagasisaatmisotsus, kui see kolmanda riigi kodanik väidab selle liikmesriigi ametiasutustes, et tema päritoluriigis ähvardab teda eraõiguslike isikute poolt oht elule, ja kas niisugune liikmesriik võib kasutada mõistet „turvaline päritoluriik“ direktiivi 2013/32 artiklite 36 ja 37 tähenduses, et hinnata selle põhimõtte rikkumise ohtu niisugustel asjaoludel.

25 Euroopa Komisjon väljendas oma kirjalikes seisukohtades kahtlust käesoleva eelotsusetaotluse vastuvõetavuse kohta. Eelkõige märkis ta, et riigisisesest toimikust näib ilmnevat, et pädevad asutused ei vaadanud rahvusvahelise kaitse taotlust läbi enne väljasaatmismenetluse algatamist, mis juhul ei oleks tulnud direktiivi 2008/115 üle võtvaid riigisiseseid õigusnorme käesoleval juhul üldse kohaldada. Komisjon märkis veel, et eelotsusetaotluse esitanud kohtule vaidlusaluse tagasisaatmisotsuse peale esitatud kaebuses väitis kaebaja muu hulgas, et tema suhtes algatati ekslikult väljasaatmismenetlus, kuigi tema rahvusvahelise kaitse taotlust ei olnud veel läbi vaadatud.

26 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et põhikohtuasja kaebaja esitas 30. septembril 2021 Tšehhi Vabariigile rahvusvahelise kaitse taotluse ning välismaalaste politsei direktoraat tegi 12. oktoobril 2021 tema suhtes vaidlusaluse tagasisaatmisotsuse, millega kaasnes sisenemiskeeld.

27 Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli 26. jaanuaril ja 1. märtsil 2023 esitanud kaks teabenõuet, mis põhinesid Euroopa Kohtu kodukorra artikli 62 lõikel 1, kinnitas eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige esiteks, et siseministeerium jättis 25. novembri 2021. aasta otsusega põhikohtuasja kaebaja rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata, ja teiseks väitis kaebaja kohtule vaidlusaluse tagasisaatmisotsuse peale esitatud kaebuses muu hulgas, et tema rahvusvahelise kaitse taotlustest lähtudes ei oleks tohtinud tema suhtes väljasaatmismenetlust läbi viia.

28 Siinkohal tuleb meeles pidada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldatakse liidu õiguse tõlgendamist käsitlevate küsimuste puhul, mille liikmesriigi kohus on esitanud sellises õiguslikus ja faktilises kontekstis, mille ta ise on kindlaks teinud ja mille õigsuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu pädevuses, et need küsimused on asjakohased. Euroopa Kohus võib jätta liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotluse rahuldamata eelkõige vaid siis, kui on ilmne, et taotletud liidu õiguse tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega või kui probleem on hüpoteetiline (12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, C-132/21, EU:C:2023:2, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

29 Käesoleval juhul aga tegi välismaalaste politsei direktoraat põhikohtuasja kaebaja suhtes tagasisaatmisotsuse. Lisaks lahendab eelotsusetaotluse esitanud kohus vaidlust, mille ese on selle otsuse õiguspärasus, ning esitatud küsimus puudutab seda, kuidas tõlgendada direktiivide 2008/115 ja 2013/32 sätteid, mis on asjakohased seoses nimetatud otsuse õigusvastasuse alustega, millele põhikohtuasja kaebaja eelotsusetaotluse kohaselt tugineb. Niisiis ei nähtu Euroopa Kohtule esitatud toimikust selgelt, et taotletaval liidu õiguse tõlgendamisel ei ole mingit seost kohtuasja esemega või et eelotsusetaotluse esitanud kohtu tõstatatud probleem on hüpoteetiline.

30 Järelikult, vastupidi komisjoni väidetule, ei ole esitatud küsimus vastuvõetamatu.

31 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb Euroopa Kohtul ELTL artiklis 267 kehtestatud liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses anda liikmesriigi kohtule kõik liidu õiguse tõlgendamise juhtnöörid, mis võivad olla tarvilikud liikmesriigi kohtu menetluses oleva kohtuasja lahendamisel, olenemata sellest, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus neile oma küsimuses viitas või mitte (21. septembri 2017. aasta kohtuotsus Aviva, C-605/15, EU:C:2017:718, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

32 Käesoleval juhul tuleb vastavalt sellele kohtupraktikale kõigepealt käsitleda küsimust, kas direktiiv 2008/115 ise on kohaldatav niisugustel asjaoludel, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kus tagasisaatmisotsus on tehtud enne esimese astme menetluses vastu võetud otsust rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmise kohta.

33 Kõigepealt tuleb märkida, et põhikohtuasjas kõne all olev lahkumisettekirjutus on „tagasisaatmisotsus“ direktiivi 2008/115 artikli 3 punkti 4 tähenduses, ehk teisisõnu haldus- või kohtuotsus või -akt, millega sätestatakse, et kolmanda riigi kodaniku riigis viibimine on ebaseaduslik, ja kehtestatakse või sätestatakse tagasipöördumiskohustus.

34 Direktiivi 2008/115 artikli 2 lõike 1 kohaselt kohaldatakse seda direktiivi liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike suhtes. Mis täpsemalt puudutab tagasisaatmisotsuseid, siis on nimetatud direktiivi artikli 6 lõikes 1 ette nähtud, et põhimõtteliselt väljastavad liikmesriigid tagasisaatmisotsuse iga kolmanda riigi kodaniku kohta, kes viibib nende territooriumil ebaseaduslikult.

35 Selleks et teha kindlaks, kas kolmanda riigi kodaniku suhtes võib tagasisaatmisotsuse teha ajavahemikul alates tema rahvusvahelise kaitse taotluse esitamisest kuni selle taotluse kohta otsuse tegemiseni esimese astme menetluses, tuleb seega analüüsida, kas niisugune kolmanda riigi kodanik viibib sel ajavahemikul riigis ebaseaduslikult direktiivi 2008/115 tähenduses (vt analoogia alusel 19. juuni 2018. aasta kohtuotsus Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, punkt 38).

36 Selles osas tuleneb sama direktiivi artikli 3 punktis 2 sisalduva mõiste „ebaseaduslik riigis viibimine“ määratlusest, et iga kolmanda riigi kodanik, kes viibib liikmesriigi territooriumil nii, et ta ei vasta liikmesriigi territooriumile sisenemise, seal viibimise või elamise tingimustele, viibib riigis ebaseaduslikult juba üksnes selle asjaolu tõttu (19. juuni 2018. aasta kohtuotsus Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).

37 Vastavalt direktiivi 2013/32 artikli 9 lõikele 1 lubatakse rahvusvahelise kaitse taotlejal jääda liikmesriiki üksnes menetluse eesmärgil, kuni esimese astme menetluses on vastu võetud otsus nimetatud taotlus rahuldamata jätta. Kuigi selles sättes on selgelt sõnastatud, et õigus riiki jääda ei anna õigust saada elamisluba, ilmneb siiski eelkõige direktiivi 2008/115 põhjendusest 9, et õigus riiki jääda ei luba rahvusvahelise kaitse taotleja riigisviibimist käsitleda „ebaseaduslikuna“ selle direktiivi tähenduses ajavahemikul alates tema rahvusvahelise kaitse taotluse esitamisest kuni selle taotluse kohta otsuse tegemiseni esimese astme menetluses (vt selle kohta 16. novembri 2021. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Ungari (varjupaigataotlejate abistamise kriminaliseerimine), C-821/19, EU:C:2021:930, punkt 137 ja seal viidatud kohtupraktika).

38 Nagu nähtub üheselt direktiivi 2013/32 artikli 9 lõike 1 sõnastusest, lõpeb selles sättes ette nähtud rahvusvahelise kaitse taotleja õigus jääda liikmesriiki, kus ta esitas taotluse, sellega, kui liikmesriigi pädevad asutused teevad esimese astme menetluses otsuse see taotlus rahuldamata jätta. Kui taotlejale ei ole antud riigis elamise õigust või elamisluba mõnel muul õiguslikul alusel, eelkõige direktiivi 2008/115 artikli 6 lõike 4 alusel, mis võimaldab eitava vastuse saanud taotlejal täita asjaomasesse liikmesriiki sisenemise, selles viibimise või elamise tingimused, kaasneb rahuldamata jätmise otsusega see, et alates selle vastuvõtmisest ei vasta taotleja enam nendele tingimustele, mistõttu muutub tema riigis viibimine ebaseaduslikuks (vt analoogia alusel 19. juuni 2018. aasta kohtuotsus Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, punkt 41).

39 Järelikult, kuna ajavahemikul rahvusvahelise kaitse taotluse esitamisest kuni selle taotluse kohta esimese astme menetluses otsuse vastuvõtmiseni on riiki jäämise õigusega välistatud taotleja riigisviibimise kvalifitseerimine ebaseaduslikuks ja seega direktiivi 2008/115 kohaldamine tema suhtes, ei saa selle ajavahemiku jooksul tema suhtes tagasisaatmisotsust teha (vt selle kohta 19. juuni 2018. aasta kohtuotsus Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, punktid 46, 58 ja 59).

40 Huvitatud isiku suhtes võib seega põhimõtteliselt teha tagasisaatmisotsuse rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmisest alates või kumuleeruvalt koos sellega samas haldusaktis (vt selle kohta 19. juuni 2018. aasta kohtuotsus Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, punkt 59).

41 Samas ei saa käesoleva kohtuotsuse punktides 33–40 esitatud kaalutlustest järeldada, et juhul, kui tagasisaatmisotsuse eesmärk on saata kolmanda riigi kodanik välja ebaseadusliku riigisviibimise tõttu enne rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist, õigustab see asjaolu seda, et liikmesriigi pädev asutus, kellele see kolmanda riigi kodanik rahvusvahelise kaitse taotluse esitas, võib teha tagasisaatmisotsuse pärast taotluse esitamist, kuid enne selle taotluse kohta esimese astme menetluses otsuse tegemist.

42 Nagu Euroopa Kohus on juba otsustanud, tuleneb direktiivi 2008/115 põhjendusest 12, et direktiivi kohaldatakse kolmandate riikide kodanike suhtes, kellel on vaatamata sellele, et nad viibivad riigis ebaseaduslikult, õigus jääda seaduslikult asjaomase liikmesriigi territooriumile, kui neid ei saa veel välja saata. Siiski, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 37, tuleb direktiivi 2013/32 artikli 9 lõiget 1 koostoimes direktiivi 2008/115 põhjendusega 9 tõlgendada nii, et rahvusvahelise kaitse taotleja õigus jääda asjaomase liikmesriigi territooriumile ajavahemikul alates tema taotluse esitamisest kuni selle taotluse kohta esimese astme menetluses otsuse tegemiseni takistab sellel ajavahemikul kvalifitseerimast asjaomase isiku viibimist „ebaseaduslikuks“ direktiivi 2008/115 tähenduses (vt selle kohta 19. juuni 2018. aasta kohtuotsus Gnandi, C-181/16, EU:C:2018:465, punktid 46 ja 47). Sellega seoses ei ole tähtsust asjaolul, et tagasisaatmisotsus puudutab ajavahemikku, mil taotleja viibis enne oma rahvusvahelise kaitse taotluse esitamist asjaomase liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult.

43 Arvestades käesoleva kohtuotsuse punktides 33–42 esitatud kaalutlusi, ei ole vaja vastata eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele, kas liidu õigusnormidega ja eelkõige direktiivi 2008/115 sätetega, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktis 24, on vastuolus see, kui liikmesriigi territooriumil ebaseaduslikult viibiva kolmanda riigi kodaniku suhtes tehakse tagasisaatmisotsus käesoleva kohtuotsuse samas punktis kirjeldatud asjaoludel, ja kas see liikmesriik võib kasutada mõistet „turvaline päritoluriik“ direktiivi 2013/32 artiklite 36 ja 37 tähenduses, et hinnata selle põhimõtte rikkumise ohtu niisuguse otsuse vastuvõtmisel.

44 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et direktiivi 2008/115 artikli 2 lõiget 1 ja artikli 3 punkti 2 tuleb koostoimes selle direktiivi põhjendusega 9 ja direktiivi 2013/32 artikli 9 lõikega 1 tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui kolmanda riigi kodaniku suhtes tehakse direktiivi 2008/115 artikli 6 lõike 1 alusel tagasisaatmisotsus pärast seda, kui ta on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, kuid enne seda, kui esimese astme menetluses on tehtud otsus selle taotluse kohta, ja seda olenemata sellest, milline on riigis viibimise ajavahemik, millele tagasisaatmisotsuses viidatakse.

Kohtukulud

45 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kümnes koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel artikli 2 lõiget 1 ja artikli 3 punkti 2, lähtudes selle direktiivi põhjendusest 9 ja koostoimes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiivi 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta artikli 9 lõikega 1,

tuleb tõlgendada nii, et

nendega on vastuolus see, kui kolmanda riigi kodaniku suhtes tehakse direktiivi 2008/115 artikli 6 lõike 1 alusel tagasisaatmisotsus pärast seda, kui ta on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, kuid enne seda, kui esimese astme menetluses on tehtud otsus selle taotluse

kohta, ja seda olenemata sellest, milline on riigis viibimise ajavahemik, millele tagasisaatmisotsuses viidatakse.

Allkirjad